

קיצבה מפחיתת שכר

האם נכון לפצות בעלי שכר נמוך באמצעות מס הכנסה שלילי? מחקר חדש שנעשה בארה"ב מראה שמש הכנסה שלילי מביא ברוב המקרים דווקא לתוצאה ההפוכה - ירידת שכר

כרים שלא זכאים לה אך מצויים במעמד דומה בשוק העבודה. בבדיקה שעשה – במסגרת הנהרות מסוימות על שוק העבודה – מצא רוטשטיין כי אימהות לילדים, למשל, מפסידות 17% מהמזכב הזה, בהשוואה למצב שבו כל הסובסידיה הייתה מגיעה אליהן. ואילו נשים ללא ילדים (שאינן זכאיות לקיצבה) מפסידות 18%. ההפסד של הנשים מועבר כרווח למעסיקים, ה"נהנים" עתה מעובדות בשכר נמוך יותר.

אצל אימהות במשפחות חרי-הוריות התמונה חריפה הרבה יותר. המעסיקים מצליחים "לקבל" 55 סנט מכל דולר של קיצבה שמקבלת העובדת. כך זה בשוק העבודה האמריקאי, תחת ההנהרות שמניח רוטשטיין, שמחקרו עומד להתפרסם בביטאון הכלכלי מהיוקרתיים בעולם (AER).

על רקע זה חשוב לציין ראיין שנתן הממונה על השכר באוצר, אילן לוי. לוי אמר כי חוק שכר מינימום מזיק. איפה הוא מזיק? בתעשיות עתירות כוח אדם... באזורי פיתוח. אני מתרגם את זה למשהו הרבה יותר ארצי: לוי רוצה לבטל את חוק שכר מינימום לעובדים עם הכנסה נמוכה. הוא ישאיר את החוק רק למי שממילא משתכר יותר מהמינימום.

אך מתקשר לוי למחקר של רוטשטיין: רוטשטיין מראה כי מס הכנסה שלילי, כמתכונת הקיימת, מביא להפחתת שכר. עד כמה אפשר להפחית את השכר? לפי החוק הישראלי, לשכר יש מינימום. כלומר, המנגנון הישראלי לעצירת הסחף בשכר, כתוצאה ממס הכנסה שלילי, הוא חוק שכר מינימום. ואותו, במקום שבו הוא הכי נחוץ, רוצה לוי לבטל.

הצביעות האוצרית לא מסתיימת כאן. אחת ההחלטות של הממשלה היא להגביל את מתן הקיצבה הן רק לאזורים שבהם מופעלת תוכנית ויסקונסין. כלי-מה גם מי שמאמין בתרופת האליל הקרויה מס הכנסה שלילי, לא יהיה זכאי לקבלה אם הוא או היא לא חיים בירושלים, אשקלון, נצרת וחרדה – המקומות היחידים שבהם מופעלת תוכנית ויסקונסין. כל השאר, שיאכלו את המע"מ על הירקות והפירות.

מיד לאחר החלטת הממשלה ליום העלאת מס ערך מוסף על ירקות ופירות טריים (מ'0% לשיעור המקובל על שאר המוצרים) החל המאבק נגד. אחת הטענות היא שהעלאת המס פוגעת יותר בבעלי הכנסות נמוכות, כי ההוצאה על ירקות ופירות גדולה יחסית בסל ההוצאות שלהם. משרד האוצר חושש שהעלאת המס לא תאושר, ולכן רמוז על כוונתו לתת פיצוי לאלה. כמה ואיך? התפתח ויכוח בשאלה איך ישפיע המס המוגדל על ההוצאה המשפחתית. האוצר ברעה שההוצאה המשפחתית של בעלי הכנסות נמוכות תגדל בכ'20 שקל לחודש בעקבות הטלת המס. ישי נאמן, סטודנט לתואר שני בבית הספר למדיניות ציבורית באוניברסיטה העברית, צוטט כמי שחישב ומצא כי התוספת היא 50 שקל לחודש. מי צודק?

זו שאלה קלאסית לסטודנטים במיקרו-כלכלה להחזיק הסיים לתואר ראשון. אם נאמן אכן יצא עם מספר אחד – צריך לשלוח את מוריו לספסל הלימודים להתרענות, כי התשובה אינה חד-משמעית. אם מניחים שהצרכן קונה כמות מסוימת של ירקות במחיר (ככלכלנית: ביקוש קשיח), אז המחיר יעלה במ' לוא עליית שיעור המס – בערך 50 שקל לחודש. אם מניחים שהצרכן משקיע סכום בספי מסוים מדי חודש על ירקות ופירות – ולא יטשה ממנו מעלה או מטה (ביקוש גמיש) – המחיר של המוצרים לא יעלה כלל. לכן כל מספר מאפס עד 50 שקל תופס.

אחת ההצעות שהועלו באוצר היא לתת פיצוי למשפחות עם הכנסה נמוכה באמצעות "מס הכנסה שלילי". מדובר בקיצבה שמשלמת המדינה לעובדים בשכר נמוך, כאשר גודל הקיצבה תלוי בהכנסה ובמספר הילדים. מחקר חדש, של פרופ' ג'סי רוטשטיין מאוניברסיטת פרינסטון (NBER 14966) – העובר בחודש הבא לשמש כחבר המועצה הכלכלית המייעצת לנשיא אובמה – מלמד כי אפשר שההצעה היא טעות כבדת משקל. מה שיפה הוא שהטעות הזו דומה לטעות שכתחשיב על השפעת העלאת המע"מ על משפחות עם הכנסה נמוכה.

ירקות, פירות ודמגוגיה

הוויכוח על השפעת העלאת המע"מ על ממדי העור
ני עטוף בדמגוגיה לא מעטה. כך, למשל, אחת הטענות
היא שהירקנים לא יפעילו קופות רושמות. זה ממש לא
חיוני – גם היום אין חובה להפעיל קופות רושמות, וזה
לא מונע מירקנים לבקש ולקבל החזרי מע"מ מדי חודש
על תשומות שרכשו לצורך מכירת הירקות. גם ההש
פעה על העניים לא חד"משמעית: אפשר תמיד לעבור
מירק שמחירו עלה לירק שמחירו לא עלה. והעיקר:
התגודות היומיות במחירי ירקות ופירות טריים הן הר
בה יותר גדולות משיעור המס המוצע.

gideshet@yediouth.co.il

צילום: נוי אטיאן

אילן לוי. חוק שר מינימום למי שלא צריך אותו

הקיצבה שנקראת אצלנו "מס הכנסה שלילי" באה
לתת תשובה לבעיה שנוצרת כתוצאה משיטת הפעלת
מס הכנסה. לפי השיטה, בהכנסות גמורות המס הוא
10%. לכל תושב יש זכויות, אך לעתים הם גדולים מחד
בות המס, ולכן התושב לא יכול ליהנות מהם במלואם.
למשל, מי שהכנסתו 3,500 שקל לחודש והוא חוסך
50 שקל להשכלת ילדיו, לא יכול ליהנות גם מהזכו
במס הניתן על החיסכון וגם ממלוא ההטבה כמס הנ"ל
תנת על חיסכון לפנסיה. כך קורה שכאשר הממשלה
מפחיתה את שיעורי המס, כפי שמתוכנן להיעשות גם
בעתיד, בעלי הכנסה בינונית ומטה לא נהנים מההטבה.
הקיצבה הקרויה "מס הכנסה שלילי" באה לתת מענה
לבעיה הזו.

האם הקיצבה אכן עושה את מה שהיא מיועדת
לעשות: לשפר את ההכנסה של משתכרי שכר נמוך
ולפעול כתמריץ לצאת לעבודה? אפשר להסתכל על
הקיצבה כסובסידיה ממשלתית לעובדים בשכר נמוך.
לכן התשובה, כמו בשאלה על המע"מ, תלויה בתנאי
שוק העבודה ובהעדפות של הצרכנים (המעסיקים)
והיצרנים (העובדים). מה מצא דוטשטיין? שבמקרים
רבים – לדבריו, במקרים השכיחים – הסובסידיה
הממשלתית מביאה לירידת שכר של העובדים. ובמ
לים מעט יותר בוטות: הסובסידיה הממשלתית בצורת
"מס הכנסה שלילי", שיועדה ליצרן (העובד), עוברת
לצרכן (המעסיק). כמו במקרה שבו מעלים מע"מ על
ירקות לצרכן שנוהג לקנות ירקות בסכום כספי קבוע:
המס המוגדל ישולם מכיס הירקן (היצרן במקרה הזה),
שימכור פחות, ולא מכיס הצרכן.

יותר מזה: הפחתת השכר שנובעת מהקיצבה לא
מסתיימת אצל הזכאים לקיצבה, אלא עוברת גם לעור